

L'an 2119 in terra rumauntscha – la fùgia

Pledpièrta Già darcho! Nus essans insomma uschè poch ed uossa haune clappo eir auncha a nos pirat da computer. El

d'eira in viedi giò'n val e vulava organiser parts novas per sieu computer, ma els d'eiran eir lo e l'haun piglio cun se. Perche nu'ns voul la regenza? Nus nu vains fat ünguotta, ma d'ün di a l'oter haune cumanzo a perseguiter ed eir cupper a nus be pervi da nosa lingua. Uossa essans be auncha pochischems, nus Rumauntschs, nus cha pruvains da salver nossas tradiziuns e la lingua da noss babuns. E la regenza nu voul que, causa cha'l rumauntsch as vaiva deraso in bod tuot la Svizra. Uossa, scha's discuurra ün pled rumauntsch sün via, as vain güst mazzo e scha vezzan ad ün da nus Rumauntschs, vain quel arresto e cuppo u torturo. Uschè es que sto eir cun meu bap, a d'eira güst al cumanzamaint da la persecuziun da nus Rumantschs. El d'eira ün hom fich simpatic e da buna glüna, el d'eira meu bap, meu meglder amih, cun el d'heja adüna pudieu discuurer da tuot. E quel di essans nus duos ieus giò Cuir e vaina discurreu ün cun l'oter, cur cha sun gnies dandettamaing pulizists ed

haun plunto telmaing a meu bap ch'el es mort da las feridas. Ad haun piglio sia bela e l'haun arsa. Meu bap, ün hom uschè intelligiaint, simpatic, cuppo da la regenza svizra. El nun ho fat ünguotta ad üngün, tuot es capito be pervi da sia lingua. Quist purtret nu schmanchareg eau më pü!

Perque d'heja decis dad ir in tschercha da tuot ils Rumauntschs ch'eu am fid e chi sun mieus amih e da scapper cun els illas muntagnas. Cò abitainsa uossa. Al cumanzamaint d'eirans auncha in bgers, ma adüna dapüs sun morts u sun gnies clappos dal militèr, cur ch'els sun ieus giò'n val. Uossa essans be auncha singuls. Nus abitains cò illas muntagnas in möd fich simpel, nus vains ün pèr vachas per cha hegians lat, ün pèr ers per pudair cultiver ardöffels e graun. Minchün ho sia lezcha, ün guarda da las vachas, ün fo chaschöl, ün es respunsabel pels computers e controlla cha nu rivin ils sudos. Cò vaina nosa pèsch. Ma uossa haune clappo a nos pirat da computer e nus oters nu vains üngün'ideja cu cha quist guaffen funcziuna.

Ad es già tard, eau sun staungel mort, ad es sto ün di fich stantus. Eau vegn a durmir. Dandettamaing am sdsasda meu figl: «Bap! Bap! Svelt, sdsasda't, nus gnins attachos!» Strasöno evri mieus ögls e vez a meu figl, in sieus ögls la

Lucas Candinas (a schnestra) e Fabio Lehner in occasiun da la premiaziun da la concorrenza da scriver «pledpièrta» a Zernez. fotografia: Reto Stifel

tema per nos rumauntsch e per la vita da nus tuots. Meu figl es ün hom giuven sincer, intelligiaint ed empatic, la vita dad oters al vela dapü cu si'egna vita. In el vezzi a meu bap, el ho la listessa vista ed uossa es quella trista plain pissers. Eau sagl our da let. «Inua sunne?», dumandi cun ir our dal cuvel. «Els sun be auncha tschinch kilometers da

vent da nos refügi, bap», clama meu pü bun amih e prüm officiel. «Nos signal da fö al nord es gnieu impizzo.» Nus vains auncha duos minuts, alura sarone tar nus. Nus stuvains cumbatter cunter il militèr, a nu'ns resta pü temp avuonda da fùgir. «Pigliè tuots vossas armas!», clami tres il megafon e dalum cuorran tuots tal arsenal d'armas. In quel mu-

maint challa la prüm bomba la muntagna. Tuots cuorran our dal cuvel, lo sun elicopters chi svoulan intuorn. Minchün da nus mira süls elicopters, ma as stu challer ils pilots, uschigliò nu porta que ünguotta. Il prüm elicopter crouda giò, ma a sun uschè bgers, a nu porta ünguotta. Uossa cumainzan ils elicopters eir auncha da trer cun mitraglias sün nus. Eau nu se pü che fer, in ün pèr secundas saronsa pers. Eau d'he duos cullas in mia chamma ed üna in meu vainter. Eau vez purtretts, algords, la mort da meu bap, la fùgia da nus Rumauntschs, la nozza cun mia duonna e la naschentscha da nos figl. Dandettamaing vezzi be auncha üna figura misteriosa chi s'avicina e's sgobera sur me e pür uossa cugnuoschi chi cha que es, el, meu figl chi disch cridand: «Bap, per plaschair, na, eau nu't vulesse perder!» Cun larmas aint ils ögls al di eau cun vusch rocha: «Meu figl, tü est la persuna la pü preziusa ed importanta da mia vita! Nun esser trist pervi da me, eau nu sun sto capabel da proteger a tia mamma. Ma tü, tü est scu tieu non, ün hom intelligiaint, sincer ed empatic, uossa est be auncha tü. Pissera tü cha nosa lingua rumauntscha surviva.»

L'ultim ch'eu vez sun las larmas da meu figl.

Lucas Candinas, Samedan
Prüma piazza

L'an 2119 in terra rumauntscha – la festa

Pledpièrta Eau am sdsasda cun üna famnaira, vegn giò cul ascensur in mia chadafö da marmel ed evr il Multifreezer. A sun cuaint be auncha powerstics alvs, quels nu'm gustan però uschè bain scu'ls oters. Eau scling, a s'oda la melodia da l'Eroica da Beethoven, meu cumponist predilet e meu servitur Gian, chi vess vairamaing nom James, riva be spüfs in chadafö. Eau al cumand dad ir al supermarcho a cumprer novs powerstics, da tuottas sorts, be na quists alvs disgustus. Eau tuorn cul ascensur in mia stauza da durmir e guard our da finestra cun vista fenomenela süls tets da S-chuoz. S-chuoz – üna part da nos S-chuozigners nu saun que niauncha pü – d'eira üna vouta duos vschinaunchas separedas ed autonomas, aunz cha las duos vschinaunchas Zuoz e S-chanf sun creschidas insembel e cha s'ho decis da funder il Signuredi S-chuoz. S-chuoz es hoz il center da la Rumantschia ed ho precis 377894 abitants. Que savains uschè precis, grazcha ad ün computer fantastic chi quinta tuot las naschentschas e tuot ils mortoris.

Mincha abitant es oblio d'imprender rumauntsch, uschè prevezza que nosa constituziun signurila.

Our da finestra guard eau vi vers il sgrattatschël cotschen da la Lia Rumantscha e vez cu cha fraunchan no il nov placatun d'or da la Lia Rumantscha, ad haun darcho miss no il logo vegl culla clef d'or e l'R. A nus Rumauntschs nun es que ieu adüna uschè bain scu hoz! Bod cha füssans ieus a giperi. La Lia Rumantscha d'eira avaint

40 ans bod chüzza scu ün pluogl e'ls respunsabels vaivan pondero seriussamaing da serrer la butia.

Ün donatur ho però surdo a la Lia Rumantscha ün schec da passa 50 milliuns francs e be grazcha a quista persuna ho nosa bella lingua dals babuns survievu. Uschè s'ho pudieu mantgnair il rumauntsch e culla nouva ledscha da nos Signuredi al sgürer pel futur. A S-chuoz discuurran tuots il rumauntsch puter, noss'unica lingua officia. A scoula haune auncha singulas lecziuns da tudas-ch e d'inglais.

Ma listess essans nus Rumauntschs aunch'adüna ün'islina i'l mer da las linguas grandas. Dals S-chuozigners vain dit cha minchün saja fich talento per tuot las linguas. S'inclegia, il rumauntsch d'eira e saro eir in avegnir la clef per tuot las linguas. Que es eir il motiv cha la Lia Rumantscha ho darcho reintrodüt il signet da la clef cul R.

Per da quels cul chül indoro e la buorsa cun marenghins es que modern ed en vogue da fer vacanzas a S-chuoz e da frequenter ün cuors da la lingua rumauntscha. Que es il motiv cha divers benestants in tuot las parts dal muond saun discuurrer rumauntsch. Uschè es que eir cun meu bun amih Alsubdahir Mumarrosi da la Saudiarabia. El vain minch'an per duos mais cò a S-chuoz e baderla rumauntsch scu ün s-chet Püter.

Nus essans l'unica cited in Svizra, inua cha que do be auncha scoulas rumauntschas. Tuot nossas 36 scoulas primaras e scoulas da s-chelin ot in-

strueschan la granda part dals rams per rumauntsch. In tuot las otras vschinaunchas dal Grischun haune daspö decennis scoulas bilinguas, tudas-chas u taliaunas, perfin inglaisas.

In ün pèr dis es dimena la granda festa da 200 ans da la Lia Rumantscha. Cler, il büdschet es considerabel, a drouvan s-chars set milliuns per üna festa uschè pompusa scu planiseda. Eau sun cuntaint ch'eu sun auncha uschè bain in chamma e d'he la furtüna da pudair passar eir auncha quista festuna da la Lia Rumantscha. Avaunt 100 ans d'he eau nempe pudieu passar la festa da 100 ans da la Lia. Eau d'eira lo auncha ün giuvnot da 15 ans e fascino da tuot las activitèds e spüertas.

Prelecziuns, preschantaziuns, premiaziuns, bgers referats zuond infurmativ, bgera glied fich interessanta e l'act festiv cun chaunt cumünaivel e bal es sto inschmanchabel. Quista festa vaivane organiso illa vschinauncha da Zuoz da quella vouta.

E la festa da 200 ans dess gnir almain da tuot listess pompusa e grandiusa!

Daspö eivnas vaina ün vaira fatschögn cò a S-chuoz, tuots sun be preparativs per la festa cun düreda da tschinch eivnas per 200 ans Lia Rumantscha.

Grazcha al donatur es que pussibel.

Gian picha ed aintra cun mieus powerstics. Eau pigl ün dals cotschen e giod l'aroma da frejas. Eau d'he guadagno raps a l'ingrossa e que infra poch temp. Cun mia invenziun e la vendita dals powerstics d'heja chatto l'America! Quists bastunets da vitamins sun ecologics e bunmarchos, nu daun rüzcha e sun extremamaing nudritiv e sauns. Causa cha nu cuosta uschè bger, as paun eir ils povers praster quist past – faminas nu do que daspö ans na pü.

Meu sgrattatschël es auncha pü pompus cu il chesamaint la Lia Rumantscha.

Finelmaing vezzi cu cha vegnan cun ün grü electric cun sü il monumaint merito e'l mettan in pè. Ad es üna sta-

Linguach futur – Linguach passà

Pledpièrta Linguach futur

- Eu taidl
- Inguotta
- Eu taidl
- Pac
- Eu taidl
- Qualchosa esa
- Eu taidl
- Propcha qualchosa
- Eu taidl
- Che es quai?
- Eu taidl

- Bajaffarias
- Eu taidl
- Pleds
- Frasas
- Eu taidl
- Para rumantsch
- Eu stübg
- Particular
- Eu stübg
- Prudaint
- Eu stübg
- Eu taidl
- Eu tasch
- Quietezza

Fabio Lehner ha prelet la poesia a Zernez. fotografia: Reto Stifel

- Linguach passà
- Eu m'algor
- Che es capità?
- Eu m'algor
- Criptic
- Eu nu m'algor
- Rumantsch?
- Eu bad
- Emoziuns
- Eu bad
- Nüglia
- Eu dod
- Nüglia
- Eu vez
- Ün cudesch
- Eu m'algor
- Eu legiaiva
- Pleds
- Lingua
- Rumantsch

Fabio Lehner, Roman Alder
Seguonda piazza

100 onns Lia Rumantscha

Concurrenza da scriver rumantsch «pledpièrta»

La Lia Rumantscha ha organisà quista prümavaira la concurrenza da scriver rumantsch «pledpièrta». Uffants e giuvenils fin a 25 ons han pudü as partecipar. Il tema da la concurrenza es stat «L'on 2119 in terra rumantscha». Cun quist tema ha rendü attent la Lia Ru-

lò als 13 gün a Zernez cun prelecziuns dals texts victuors. La Posta Ladina ha accompagnà la concurrenza intensivamaing ed ha publichà regularmaing artichels in gazetta. Dürant las prosmas eivnas, pel solit la sonda, vegnan preschantats ils texts

mantschs. El d'eira ün hom fich simpatic e da buna glüna, el d'eira mieu bap, mieu meglder amih, cun el d'heja adüna pudieu discorrer da tuot. E quel di essans nus duos ieus giò Cuir e vainsa discurreu ün cun l'oter, cur cha sun gnies dandettamaing pulizists ed

guaffen funcziuna. Ad es già tard, eau sun staungel mort, ad es sto ün di fich stantus. Eau vegn a durmir. Dandettamaing am sdasda mieu figl: «Bap! Bap! Svelt, sdasda't, nus gnins attachos!» Strasöno evri mieus ögls e vez a mieu figl, in sieus ögls la

ven sincer, intelligiaint ed empatic, la vita dad oters al vela dapü cu si'egna vita. In el vezzi a mieu bap, el ho la listessa vista ed uossa es quella trista plain pissers. Eau sagl our da let. «Inua sunne?», dumandi cun ir our dal cuvel. «Els sun be auncha tschinch kilometers da

da fö al nord es gnieu impizzo.» Nus vains auncha duos minuts, alura sarone tar nus. Nus stuvains cumbatter cunter il militer, a nu'ns resta pü temp avuonda da fugir. «Pigliè tuots vossas armas!», clami tres il megafon e dalum cuorran tuots tal arsenel d'armas. In quel mu-

hom intelligiaint, sincer ed empatic, uossa est be auncha tü. Pissera tü cha nossa lingua rumauntscha surviva.»

L'ultim ch'eu vez sun las larmas da mieu figl.

Lucas Candinas, Samedan
Prüma piazza

L'an 2119 in terra rumauntscha – la festa

Pledpierla Eau am sdasd cun üna fam naira, vegn giò cul ascensur in mia chadafö da marmel ed evr il Multifreezer. A sun cuaint be auncha powerstics alvs, quels nu'm gustan però uschè bain scu'ls oters. Eau scling, a s'oda la melodia da l'Eroica da Beethoven, mieu cumponist predilet e mieu servitur Gian, chi vess vairamaing nom James, riva be spüfs in chadafö. Eau al cumandad ir al supermarcho a cumprer novs powerstics, da tuottas sorts, be na quists alvs disgustus. Eau tuorn cul ascensur in mia stanza da durmir e guard our da finestra cun vista fenomenela süls tets da S-chuoz. S-chuoz – üna part da noss S-chuozigners nu saun que niauncha pü – d'eira üna vouta duos vschinaunchas separedas ed autonomas, aunz cha las duos vschinaunchas Zuoz e S-chanf sun creschidas insembel e cha s'ho decis da funder il Signuredi S-chuoz. S-chuoz es hoz il center da la Rumantschia ed ho precis 377894 abitants. Que savains uschè precis, grazcha ad ün computer fantastic chi quinta tuot las naschentschas e tuot ils mortoris.

Mincha abitant es oblio d'imprender rumauntsch, uschè prevezza que nossa costituziun signurila.

Our da finestra guard eau vi vers il sgrattatschël cotschen da la Lia Rumantscha e vez cu cha fraunchan no il nouv placatun d'or da la Lia Rumantscha, ad haun darcho miss no il logo vegl culla clef d'or e l'R. A nus Rumantschs nun es que ieu adüna uschè bain scu hoz! Bod cha füssans ieus a giperi. La Lia Rumantscha d'eira avaunt

40 ans bod chüzza scu ün pluogel e'ls respunsabels vaivan pondero seriussamaing da serrer la butia.

Ün donatur ho però surdo a la Lia Rumantscha ün schec da passa 50 milliuns francs e be grazcha a quista persuna ho nossa bella lingua dals babuns survivieu. Uschè s'ho pudieu mantgnair il rumauntsch e culla nouva ledscha da nos Signuredi al sgürer pel futur. A S-chuoz discorran tuots il rumauntsch puter, noss'unica lingua ufficiela. A scoula haune auncha singulas lecziuns da tudas-ch e d'inglais.

Ma listess essans nus Rumantschs aunch'adüna ün'islina i'l mer da las linguas grandas. Dals S-chuozigners vain dit cha minchün saja fich talento per tuot las linguas. S'inclegia, il rumauntsch d'eira e sarò eir in avegnir la clef per tuot las linguas. Que es eir il motiv cha la Lia Rumantscha ho darcho reintrodüt il signet da la clef cul R.

Per da quels cul chül indoro e la buorsa cun marenghins es que modern ed en vogue da fer vacanzas a S-chuoz e da frequenter ün cuors da la lingua rumauntscha. Que es il motiv cha divers benestants in tuot las parts dal muond saun discorrer rumauntsch. Uschè es que eir cun mieu bun amih Alsubdahaar Mumbarrosi da la Saudiarabia. El vain minch'an per duos mais cò a S-chuoz e baderla rumauntsch scu ün s-chet Putter.

Nus essans l'unica cited in Svizra, inua cha que do be auncha scoulas rumauntschas. Tuot nossas 36 scoulas primaras e scoulas da s-chelin ot in-

strueschan la granda part dals rams per rumauntsch. In tuot las otras vschinaunchas dal Grischun haune daspö decennis scoulas bilinguas, tudas-chas u taliaunas, perfin inglaisas.

In ün pèr dis es dimena la granda festa da 200 ans da la Lia Rumantscha. Cler, il büdschet es considerabel, a drouvan s-chars set milliuns per üna festa uschè pompusa scu planiseda. Eau sun cuntaint ch'eu sun auncha uschè bain in chamma e d'he la furtüna da pudair passerter eir auncha quista festuna da la Lia Rumantscha. Avaunt 100 ans d'he eau nempe pudieu passerter la festa da 100 ans da la Lia. Eau d'eira lo auncha ün giuvnot da 15 ans e fascino da tuot las activitads e spüertas.

Prelecziuns, preschantaziuns, premiazziuns, bgers referats zuond infurmativs, bgera glied fich interessanta e l'act festiv cun chaunt cumünaivel e bal es sto inschmanchabel. Quista festa vaivane organiso illa vschinauncha da Zuoz da quella vouta.

E la festa da 200 ans dess gnir almain da tuot listess pompusa e grandiusa!

Daspö eivnas vainsa ün vaira fatschögn cò a S-chuoz, tuots sun be preparativs per la festa cun düreda da tschinch eivnas per 200 ans Lia Rumantscha.

Grazcha al donatur es que pussibel.

Gian picha ed aintra cun mieus powerstics. Eau pigl ün dals cotschens e giod l'aroma da frejas. Eau d'he guadagno raps a l'ingrossa e que infra poch temp. Cun mia invenziun e la vendita dals powerstics d'heja chatto l'America! Quists bastunets da vitamins sun ecologics e bunmarchos, nu daun rüzcha e sun extremamaing nudritivs e sauns. Causa cha nu cuosta uschè bger, as paun eir ils povers praster quist past – faminas nu do que daspö ans na pü.

Mieu sgrattatschël es auncha pü pompus cu il chesamaint la Lia Rumantscha.

Finelmaing vezzi cu cha vegnan cun ün grü electric cun sü il monumaint merito e'l mettan in pè. Ad es üna statua da bellezza – in onur dal donatur.

Eau cumainz a surrir.

Mieu cho marcant, mieu nes aquilin, mieu corp, tuot our da marmel, immez la piazza cumünela traunter la chesa da la Lia e mieu palazi.

Flurin Bott, S-chanf
Terza piazza

Flurin Bott ho prelet sieu text a Zuoz. Il video vain attivo cull'app «EngadinOnline». fotografia: Mayk Wendt/LR

Linguach futur – Linguach passà

Pledpierla Linguach futur

Eu taidl
Inguotta
Eu taidl
Pac
Eu taidl
Qualchosa esa
Eu taidl
Propcha qualchosa
Eu taidl
Che es quai?
Eu taidl

Bajaffarias
Eu taidl
Pleds
Frasas
Eu taidl
Para rumantsch
Eu stübg
Particular
Eu stübg
Prudaint
Eu stübg
Eu taidl
Eu tasch
Quietezza

Linguach passà
Eu m'algor
Che es capità?
Eu m'algor
Criptic
Eu nu m'algor
Rumantsch?
Eu bad
Emozziuns
Eu bad
Nüglia
Eu dod
Nüglia
Eu vez
Ün cudesch
Eu m'algor
Eu legiaiva
Pleds
Lingua
Rumantsch

Fabio Lehner ha prelet la poesia a Zernez. fotografia: Reto Stifel

Fabio Lehner, Roman Alder
Seguonda piazza

Concurrenza da scriver rumantsch «pledpierla»

La Lia Rumantscha ha organisà quista prümavaira la concurrenza da scriver rumantsch «pledpierla». Uffants e giuvenils fin a 25 ons han pudü as partecipar. Il tema da la concurrenza es stat «L'on 2119 in terra rumantscha». Cun quist tema ha rendü attent la Lia Rumantscha al giubileum da 100 ons Lia Rumantscha chi'd es gnü festagià da vaglia in avuost a Zuoz. In tuot 160 uffants e giuvenils han tut part a la concurrenza da scriver rumantsch «pledpierla» in quatter differentas categorias d'età. La premiaziun ha gnü

lò als 13 gün a Zernez cun prelecziuns dals texts victuors. La Posta Ladina ha accumpagnà la concurrenza intensivamaing ed ha publichà regularmaing artichels in gazetta. Dürant las prosmas eivnas, pel solit la sonda, vegnan preschantats ils texts dals prüms trais giuvens scriptuors da mincha categoria. Hoz sun quai ils texts da Lucas Candinas da Samedan, da Fabio Lehner e Roman Alder da l'Academia da Samedan e da Flurin Bott da S-chanf illa terza categoria da set fin nouvavla classa. (nba)